

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2014 roku, sygn. akt II C 323/10, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, II Wydział Cywilny w połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawach z powództwa M. S. o zapłatę:

I. przeciwko E. G. i A. G.:

1. zasądził na rzecz M. S. od:

a. E. G. kwotę 2.217 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 21 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty;

b. A. G. kwotę 46.900 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 sierpnia 2012 roku do dnia zapłaty;

2. umarzył postępowanie przeciwko E. G. w zakresie żądania kwoty 54.783 złote;

3. oddalił powództwo przeciwko E. G. i A. G. w pozostałej części;

4. zasądził od M. S. na rzecz E. G. kwotę 3.617 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

5. nie obciąża A. G. kosztami procesu od uwzględnionego powództwa;

6. przyznał i nakazał wypłacić z funduszy Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi na rzecz adw. J. K. kwotę 4.428 złotych tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu;

7. nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa.

II. przeciwko A. G.:

1. odrzucił pozew;

2. nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa.

Powyższe rozstrzygnięcie oparte zostało na ustaleniach i wnioskach, z których najistotniejsze elementy przedstawiają się następująco:

W dniu 25 lutego 2009 roku zmarła A. S., pozostawiając jako spadkobierców ustawowych córkę E. G., syna M. S. i męża B. S. (1). Spadek po A. S. na podstawie testamentu nabyła w całości córka – E. G.. B. S. (1) zmarł w dniu 28 lutego 2010 roku, pozostawiając jako spadkobierców ustawowych córkę E. G. i syna M. S.. Spadek po B. S. (1) na podstawie testamentu z dnia 24 marca 2009 roku nabył w całości wnuk A. G.. W testamencie B. S. (1) oświadczył, że pozbawia prawa do zachowku syna M. S. z powodu uporczywego postępowania w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności nie utrzymywania z nimi żadnych kontaktów i nie pomagania w chorobie od ponad 20 lat.

Powód M. S. wyprowadził się z mieszkania rodziców w wieku 23-25 lat. Stosunki między powodem a jego rodzicami były dobre. Powód nie zaniedbywał obowiązków rodzinnych względem rodziców, okazywał im należny szacunek. M. S. utrzymywał z rodzicami regularne kontakty. Powód wraz z żoną i córką spędzał wspólnie ze spadkodawcami Święta Bożego Narodzenia i Ś. Wielkanocne oraz inne uroczystości rodzinne takie jak imieniny, urodziny. Spadkodawcy nie byli obecni na ślubie syna ponieważ darzyli niechęcią H. S.. B. S. (1) codziennie odwiedzał powoda w jego mieszkaniu, w drodze na działkę. Gdy B. S. (1) zachorował nie było go tydzień u powoda. Również powód przebywał na działce ojca, gdzie pomagał spadkodawcy w budowie domu i przy innych pracach. Gdy matka powoda zachorowała na nowotwór, wymagała stałej opieki, była osobą leżącą. Podczas choroby A. S. przebywała w mieszkaniu córki E. G.. Pozwana

opiekowała się spadkodawczynią. W chwili choroby A. S. powód nie miał kontaktu z matką. E. G. nie pozwalała na kontakt powoda ze spadkodawczynią. B. S. (1) podjął decyzję o wydziedziczeniu syna dopiero po śmierci swojej żony. Powód nie pomagał w opiece nad chorą matką. Wtedy B. S. (1) stwierdził, że nie ma co na niego liczyć i podjął decyzję o jego wydziedziczeniu. Pomiędzy powodem a jego matką istniał konflikt o jego żonę, z tego względu powód nie utrzymywał częstych kontaktów z matką. Po śmierci żony B. S. (1) zamieszkał sam. Nie wymagał stałej opieki i pomocy osób trzecich, nie był przewlekłe chory. Powód doglądał ojca. B. S. (1) widywał syna codziennie.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Rejonowy zważył, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że zachowanie M. S. względem spadkodawcy – B. S. (1) przed dniem 24 marca 2009 roku, to jest przed dniem jego wydziedziczenia, wyczerpało przesłanki określone w art. 1008 pkt. 3 k.c. Sąd I instancji podniósł bowiem, iż w testamencie z dnia 24 marca 2009 roku jako podstawę wydziedziczenia B. S. (1) wskazał uporczywe postępowania w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności nie utrzymywania żadnych kontaktów i nie pomagania w chorobie od ponad 20 lat. Natomiast ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego jednoznacznie wynika, iż to A. S., a nie B. S. (1) ciężko chorowała, zmagając się bowiem z chorobą nowotworową i wymagała stałej opieki. Podczas choroby spadkodawczyni powód nie miał z nią kontaktu. Takie zachowanie powoda potępiał B. S. (1). Ojciec powoda nie wymagał stałej opieki i pomocy osób trzecich, nie był przewlekłe chory, a powód cały czas miał kontakt ze spadkodawcą. W konkluzji Sąd a quo wskazał, iż podstawa wydziedziczenia dotyczyła A. S. a nie B. S. (1). Ponieważ przyczyna wydziedziczenia wymieniona w art. 1008 pkt. 3 k.c. musi zachodzić względem spadkodawcy a nie względem innych osób Sąd Rejonowy uznał, iż dokonane przez B. S. (1) wydziedziczenie jest bezzasadne i nie odnosi skutku w postaci pozbawienia powoda prawa do zachowku po B. S. (1). Mając na względzie powyższe Sąd meriti ustalił wysokość należnego powodowi po B. S. (1) zachowku na kwotę 46.900 złotych. /wyrok wraz z uzasadnieniem – k. 312-324/

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiódł pozwany A. G., zaskarżając je w części, to jest w zakresie punktu I.1.b. co do kwoty zasądzonej od pozwanego A. G. na rzecz powoda M. S. w wysokości 46.900 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 sierpnia 2012 roku do dnia zapłaty. Skarżący zarzucił:

1) naruszenie prawa materialnego, to jest art. 1008 pkt 1 k.c. przez jego niezastosowanie, podczas gdy z treści testamentu sporządzonego przez B. S. (1) wynika, iż jedną z przyczyn wydziedziczenia było postępowanie powoda – wbrew woli spadkodawcy – w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego względem bliskich mu osób, w tym także wobec spadkodawcy;

2) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, to jest art. 233 § 1 k.p.c. polegające na:

a) dokonaniu dowolnej oceny zeznań świadków T. J., G. G., A. K., H. S. oraz B. S. (2) i przyjęciu na ich podstawie, że spadkodawca nie wymagał pomocy i opieki w okresie swojej choroby, podczas gdy z treści zeznań wymienionych świadków wynika, iż opieka ta była konieczna, zaś powód jej nie świadczył;

b) niewszechstronnym rozważeniu zebranego materiału dowodowego, a to przez pominięcie zeznań świadków G. G. i A. K., z których wynika, że spadkodawca negatywnie oceniał postawę życiową powoda i jego zachowanie względem rodziców, w tym także wobec spadkodawcy;

c) niewszechstronnym rozważeniu zebranego materiału dowodowego, a to przez pominięcie dowodu z dokumentu w postaci decyzji Prezydenta Miasta Ł. w przedmiocie wniosku B. S. (1) o wymeldowanie powoda z lokalu spadkodawcy;

przy czym wymienione uchybienia doprowadziły Sąd do błędnego wniosku, iż w niniejszej sprawie nie zachodziły przyczyny wydziedziczenia powoda wskazane w testamencie, to jest przesłanki wynikające z art. 1008 pkt 1 i 3 k.c.

W konkluzji powyższych zarzutów apelujący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego za II instancję według norm przepisanych. /apelacja – k. 333-335/

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik powoda wniósł o jej oddalenie oraz przyznanie kosztów nie opłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu przed Sądem II instancji według norm przepisanych, oświadczając, iż koszty te nie zostały pokryte ani w całości ani w części. /odpowiedź na apelację – k. 366-367/

Na rozprawie odwoławczej w dniu 19 grudnia 2014 roku pełnomocnik pozwanego oświadczył, iż popiera wniesioną apelację, zaś w przypadku jej nieuwzględnienia wnosi o nieobciążanie pozwanego kosztami postępowania apelacyjnego. Natomiast pełnomocnik powoda wniósł o oddalenie apelacji. /e-protokół rozprawy z dnia 19 grudnia 2014 roku: stanowisko procesowe pełnomocnika pozwanego – 00:02:35; stanowisko procesowe pełnomocnika powoda – 00:06:25/

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie jest zasadna i jako taka podlega oddaleniu.

Zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane w wyniku prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, które to ustalenia Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne, jak również w następstwie bezbłędnie zastosowanych przepisów prawa materialnego. Zarzuty skarżącego zawarte w apelacji nie zasługują na uwzględnienie.

Mimo że pozwany w pierwszej kolejności podnosi zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisu prawa materialnego, należyte rozpoznanie apelacji wymaga odniesienia się wprzód do zarzutów wywodzonych z przepisów prawa procesowego. Jest bowiem zrozumiałe, że oceny zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego można dokonać wówczas, gdy stan faktyczny sprawy stanowiący podstawę rozstrzygnięcia, został prawidłowo ustalony.

Przechodząc do rozważania zarzutów procesowych apelacji należy wskazać, iż nie był zasadny zarzut skarżącego naruszenia przez Sąd Rejonowy dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c., poprzez dokonanie w niniejszej sprawie błędnych ustaleń faktycznych.

Nie sposób zgodzić się ze skarżącym, iż Sąd I instancji czyniąc ustalenia faktyczne niezasadnie pominął decyzję Prezydenta Miasta Ł. w przedmiocie wniosku B. S. (1) o wymeldowanie powoda z lokalu spadkodawcy. Skarżący argumentował, iż przedmiotowy wniosek o wymeldowanie powoda był związany z przychodzeniem mandatów i komorników. W tym kontekście zważyć należy, iż spadkodawca chcąc pozbawić swoich zstępnych, małżonka lub rodziców prawa do zachowku w treści sporządzonego testamentu nie może ograniczyć się jedynie do ogólnikowego sformułowania, że spadkobierca wbrew jego woli postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Dla skuteczności wydziedziczenia koniecznym jest bowiem wskazanie przez spadkodawcę w testamencie jakie to konkretnie zachowania ustawowego spadkobiercy pozostają w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. W rozpoznawanej sprawie B. S. (1) w testamencie notarialnym z dnia 24 marca 2009 roku oświadczył, iż pozbawia prawa do zachowku syna M. S. z powodu uporczywego postępowania w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności nie utrzymywania z nimi żadnych kontaktów i nie pomagania w chorobie od ponad 20 lat. Mając na uwadze powyższe nie sposób przyjąć, iż B. S. (1) zdecydował się na pozbawienie powoda prawa do zachowku z uwagi na otrzymywane przez jego syna mandaty oraz wizyty komorników. Zatem okoliczność, iż do mieszkania rodziców powoda przychodzili komornicy oraz to że na adres spadkodawców wysyłano mandaty jakie otrzymał powód pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Tym samym Sąd Rejonowy zasadnie pominął przy ustaleniach faktycznych przywoływaną przez apelującego decyzję Prezydenta Miasta Ł. w przedmiocie wniosku B. S. (1) o wymeldowanie powoda z lokalu spadkodawcy.

Chybiona jest również argumentacja apelującego, iż Sąd I instancji pominął okoliczność, iż B. S. (1) negatywnie oceniał postawę życiową powoda i jego zachowanie względem rodziców. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd a quo wyraźnie bowiem wskazał, iż B. S. (1) potępiał zachowanie syna. Powyższa okoliczność pozostaje jednakże bez znaczenia na treść zapadłego rozstrzygnięcia. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż wskazane w testamencie przyczyny wydziedziczenia muszą istnieć w rzeczywistości, zaś spadkobierca bezpodstawnie wydziedziczony może dochodzić zachowku, powołując się na bezzasadność wydziedziczenia. Innymi słowy dla zasadności wydziedziczenia nie ma

decydującego znaczenia wola spadkodawcy, lecz obiektywne istnienie ściśle przewidzianych przez ustawodawcę w art. 1008 k.c. podstaw wydziedziczenia. Tym samym dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy nie ma znaczenia subiektywne przeświadczenie spadkodawcy o nagannym zachowaniu ustawowego spadkobiercy, stanowiącym przyczynę wydziedziczenia. Istotnym jest bowiem to czy z obiektywnego punktu widzenia zachowanie spadkobiercy ustawowego jest na tyle niewłaściwe, iż ocenić je należy jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Dokonanie wskazanej oceny zachowania spadkobiercy ustawowego jest już zagadnieniem prawa materialnego, nie zaś procesowego i będzie przedmiotem rozważań w dalszej części niniejszego uzasadnienia.

Zamierzonego przez skarżącego skutku nie może odnieść także jego argumentacja, iż Sąd I instancji błędnie ustalił, iż B. S. (1) nie wymagał pomocy i opieki w okresie swojej choroby, podczas gdy z treści zeznań przesłuchanych w sprawie świadków wynika, iż opieka ta była konieczna, zaś powód jej nie świadczył. Wskazać należy, iż przesłanki wydziedziczenia określone w art. 1008 k.c. muszą być spełnione w momencie sporządzania testamentu. Testament B. S. (1) został sporządzony w dniu 24 marca 2009 roku, a zatem to do tej daty należy zbadać czy spadkodawca był przewlekłe chory i czy wymagał pomocy i opieki. Mając na uwadze powyższe nie sposób podzielić argumentacji skarżącego uznając, iż Sąd Rejonowy dokonał sprzecznych ze zgromadzonym materiałem dowodowym ustaleń faktycznych. Z przywołanych przez apelującego zeznań świadków jasno bowiem wynika, iż do dnia sporządzenia testamentu B. S. (1) nie wymagał opieki i pomocy osób trzecich, nie był także przewlekłe chory. B. S. (1) zachorował dopiero na krótko przed swoją śmiercią, a zatem już po sporządzeniu testamentu.

Reasumując: w kontekście powyższych uwag należy stwierdzić, iż wbrew twierdzeniom apelującej w rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w oparciu o cały zgromadzony materiał dowodowy i nie naruszył dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Podniesiona przez apelującego argumentacja była chybiona, stanowiła ona bowiem w istocie jedynie polemikę z prawidłowymi i nieobarczonymi jakimkolwiek błędem ustaleniami Sądu I instancji.

Przechodząc do oceny zarzutów prawa materialnego wskazać należy, iż nie sposób przyznać apelującemu racji, iż w realiach niniejszej sprawy doszło do spełnienia przesłanki wydziedziczenia z art. 1008 pkt. 3 k.c. Jak trafnie bowiem podniósł Sąd Rejonowy przyczyna wydziedziczenia wymieniona w art. 1008 pkt. 3 k.c. musi zachodzić względem spadkodawcy a nie względem innych osób. Ze zgromadzonego zaś w sprawie materiału dowodowego jasno wynika, iż powodem, dla którego B. S. (1) oświadczył, że wydziedzicza syna był brak pomocy podczas choroby matki powoda.

Chybiony jest także zarzut pozwanego naruszenia art. 1008 pkt. 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie. W ocenie Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie nie sposób dojść do wniosku, iż brak pomocy powoda w okresie choroby jego matki stanowi przyczynę wydziedziczenia. Zgodnie z dokonanymi przez Sąd Rejonowy ustaleniami faktycznymi gdy matka powoda zachorowała na nowotwór, wymagała stałej opieki, była osobą leżącą. Podczas choroby A. S. przebywała w mieszkaniu córki E. G., która opiekowała się spadkodawczynią. W chwili choroby A. S. powód nie miał kontaktu z matką. E. G. nie pozwalała na kontakt powoda ze spadkodawczynią. W opisanym stanie sprawy nie można uznać wskazanego zachowania powoda za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego w stopniu uzasadniającym jego wydziedziczenie, gdyż nie było ono spowodowane okolicznościami, które leżą po stronie spadkobiercy. Powód nie utrzymywał ze swoją matką zbyt częstych kontaktów ze względu na jej niechęć do jego żony, czego przejawem była nieobecność spadkodawców na jego ślubie. Nadto powód nie miał możliwości sprawowania opieki nad swoją matką, gdyż pozwana E. G. nie pozwalała mu na kontakt ze spadkodawczynią.

Mając powyższe na uwadze, wobec bezzasadności zarzutów sformułowanych w apelacji oraz nieujawnienia okoliczności, które winny być uwzględnione w toku postępowania drugoinstancyjnego z urzędu, Sąd Okręgowy oddalił apelację w oparciu o art. 385 k.p.c., jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Odwoławczy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Odwoławczy uznał bowiem, że zasadnym jest zastosowanie w stosunku do pozwanego A. G. dobrodziejstwa wynikającego z art. 102 in fine k.p.c. i odstąpienie od obciążenia go obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów postępowania apelacyjnego. Sąd Okręgowy miał na uwadze trudną sytuację materialną pozwanego A. G., co stanowiło

podstawę do jego zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji w całości (k. 359). Nadto Sąd Odwoławczy miał na względzie, iż pozwany A. G. mógł pozostawać w uzasadnionym przekonaniu, że roszczenie powoda M. S. o zachówek powinno zostać oddalone z uwagi na treść testamentu B. S. (1) z dnia 24 marca 2009 roku. Nie bez znaczenia pozostaje również istniejący konflikt w rodzinie, której członkowie są przeciwnikami procesowymi w sprawie, a obciążenie pozwanego kosztami procesu spór ten mogłoby jedynie podsycić.

Zważywszy, że w toku postępowania drugoinstancyjnego powód M. S. korzystał z przyznanej z urzędu pomocy (...) Sąd Okręgowy przyznał i nakazał wypłacić na rzecz ustanowionego z urzędu pełnomocnika ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi kwotę 1.476 złotych, obejmującą podatek VAT w wysokości 23% - § 19, § 2 i § 6 pkt 5 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 461).